

NAUKA

Izlazi od 1966.

I DRUŠTVO

ISSN 2335-0792

Since 1966

SCIENCE AND SOCIETY

International Journal of Social Science

Hatidža A. BERIŠA
Jelena D. ŠULEIĆ

IZAZOVI NACIONALNE DRŽAVE MODERNOG DOBA

Aleksandra A. STOJANOVIĆ

DISCIPLINSKA ODGOVORNOST U ORUŽANIM
SNAGAMA BIVŠE SFRJ

Milica RAKONJAC

VASPITNE MERE UPOZORENJA I USMERAVANJA U
KRIVIČNOM PRAVU

Boris BURSAĆ

EKOLOŠKI TERORIZAM

Hatidža A BERIŠA
Jelena D. ŠULEIĆ

KORENI TERORIZMA NA PROSTORU AVGANISTANA

Filip MIRIĆ
Gordana NIKOLIĆ

KRIVIČNOPRAVNA I KRIMINOLOŠKA ANALIZA
SEKSUALNOG NASILJA NAD DECOM

Vol. IX Broj 3

Decembar 2022.

SADRŽAJ/CONTENTS

- Hatidža A. Beriša i Jelena D. Šuleić: IZAZOVI NACIONALNE DRŽAVE MODERNOG DOBA/ CHALLENGES OF THE NATIONAL STATE OF THE MODERN AGE
- Aleksandra A. Stojanović: DISCIPLINSKA ODGOVORNOST U ORUŽANIM SNAGAMA BIVŠE SFRJ/ DISCIPLINARY RESPONSIBILITY IN THE ARMED FORCES OF THE FORMER REPUBLIC OF YUGOSLAVIA
- Milica Rakonjac: VASPITNE MERE UPOZORENJA I USMERAVANJA U KRIVIČNOM PRAVU/ EDUCATIONAL MEASURES OF WARNING AND GUIDANCE IN CRIMINAL LAW
- Boris Bursać: EKO TERORIZAM/ECO TERRORISM
- Hatidža A. Beriša i Jelena D. Šuleić: KORENI TERORIZMA NA PROSTORU AVGANISTANA/THE ROOTS OF TERRORISM IN AFGHANISTAN
- Filip Mirić i Gordana Nikolić: KRIVIČNOPRAVNA I KRIMINOLOŠKA ANALIZA SEKSUALNOG NASILJA NAD DECOM/ CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF SEXUAL VIOLENCE OVER THE CHILDREN



Прегледни рад

УДК: 343.326:504.61

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7643060>

Примљено: 29. јун 2022.

Ревизија: 20. август 2022.

Прихваћено: 12. септембар 2022.

Борис БУРСАЋ

Град Београд – Градско Веће

ЕКО ТЕРОРИЗАМ

Сажетак

Сведоци смо да је тероризам од краја Хладног рата па до данас у константном порасту и упоредо на све вишем технолошком нивоу. За разлику од традиционалних међудржавних ратова код којих су противници познати и код којих важе широко прихваћена правила ратовања, тероризам је претња која на међународну сцену уводи противнике, који не поштују нити једно цивилизацијско правило, те је борба против таквог противника знатно неизвеснија и тежа. У ери информационог и технолошког развоја феномен какав је тероризам све је мање јасан а све се више употребљава. Све је више „тероризама“ а све мање објашњења, светлост дана угледали су „сајбер тероризам“, „биотероризам“, „агротероризам“ и „еко тероризам“. Уништавањем животне средине поједине државе створиле су потенцијал и подстакле бес екстремних појединаца и отвориле врата нечему што се у литератури назива еко тероризам. Стога циљ рада јесте прецизније дефинисање овог, као и анализа појединих терористичких организација које су обележене као еколошке.

Keywords: Земља на првом месту, Фронт ослобођења земље, Друштво за очување морских пастира, Фронт ослобођења животиња

* E-mail: boris.bursac89@gmail.com

УВОД

Анализирајући развој људске цивилизације са пуним правом можемо рећи да је људски напредак обележен негативним утицајем на животну средину. Ако желимо да будемо прецизнији према степену деградације у развоју људске цивилизације разликујемо неколико епоха, тачније три: пољопривредну – до половине XIX века, индустријску – до половине XX века и техничко – технолошку, која и даље траје. Прва, пољопривредна епоха је с почетка била занемарљива али са развојем друштва односно „експлозијом популације“ дошло је и до деградације пре свега природних екосистема као и животне средине у целини. Од друге половине XIX века имамо интензиван развој индустрије који ће се касније наставити производњом и то искључиво ради стицања профита која, наравно укључује:

- коришћење фосилних горива као енергетских извора,
- коришћење хемијских ђубрива,
- коришћење инсектицида и хербицида,
- уклањање дрвећа и других биљака како би се повећала област гајења неких других биљних или животињских култура,
- стварања великих депонија и отпада

Све то на крају резултира загађењем вода, земљишта и ваздуха, и доводи дакле до угрожавања животне средине у већем обиму, односно до једне алармантне ситуације где се поставља питање опстанка живота на планети Земљи. Планета Земља има огроман капацитет за обнављање али се можемо сложити са ставом Махатме Гандија који каже да „Земља пружа довољно да задовољи свачије потребе, али не и свачију похлепу“ (Schumacher, 1973, pp. 1–17). Поред глобалног, однос између индустрије, заштите животне средине и могућности економског развоја можемо посматрати и на локалном нивоу (Penjišević et al., 2017, pp. 11–20).

Иако се иза индустријске револуције крио комфорнији и квалитетнији живот човека, односно задовољење свих човекових потреба и похлепа, она је уједно представљала и крај нечега што данас називамо одрживи развој.

Многи аутори попут Џефрија Сакса и данас маштају о одрживом развоју а да ли је тај концепт уопште могућ и реалан у друштву у коме живимо. Дакле одрживи развој представља управљање природним ресурсима и њихово очување, оријентацију ка технолошким и институционалним променама, тако да се очувају вековне тековине и да се настави са задовољавањем основних људских потреба, како садашњих, тако и будућих генерација.

Такав одржив развој у секторима пољопривреде, шумарства и рибарства, који чува земљиште, воде, биљне и животињске генетичке ресурсе, еколошки је недеградирајући, технолошки одговарајући, економски одржив и социјално прихватљив (The Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO], 1988). Овакво одређење одрживог развоја није у супротности с концептом модернизације (Terzić & Diligenski, 2017, pp. 417–430). Велики проблем на који наилазимо при овој дефиницији и ставу о одрживом развоју свакако јесте глад. Према подацима Уједињених нација односно Светског програма за храну, уколико се овакав тренд настави, број гладних у свету до 2030. године достићи ће цифру од 840 милиона (United Nations World Food Programme, 2020). Да ли ми имајући у виду овакве податке можемо уопште да говоримо о развоју и да ли смемо да се дрзнемо и тај развој назовемо још одрживим, уколико узмемо у обзир предвиђања Уједињених нација и број гладних настави да се значајно увећава широм света. Смањење основних ресурса попут воде и хране, кроз историју, више пута је идентификован као покретач конфликта и насилних сукоба, а ако узмемо у обзир чињеницу да се историја често понавља, и податке које смо горе навели, шта нас спречава онда да као тезу поставимо то да управо ови проблеми могу бити средство регрутације истомишљеника и креирања појединих покрета и организација а радикализацијом и индоктринацијом појединих терористичких организација.

Штета која је већ нанета Земљином екосистему одавно је постала предмет интересовања многих. Од Рејчел Карсон (*Rachel Carson*) и њене књиге „Тихо пролеће“ (*Silent Spring*) која је можда међу првима скренула пажњу на ову изразито важну тему, преко разних еколошких политичких покрета и партија

како у Европи тако и у Америци, ова скупина истомишљеника је само добијала на значају. Покрет са коренима у САД, се ширио целим светом, Уједињене нације оснивају бројне агенције, оснивају се прве еколошке партије а свој највећи публицитет остварују у Немачкој 1983. године кад је чак 28 посланика Зелених ушло у Доњи дом Западно-немачког парламента. Након тога Зелене партије и покрети ничу и региструју се широм Европе. Наравно било је оних који су сматрали да легалан начин борбе за природу не може дати очекиване резултате. Првобитни еко покрети нису резултирали смртним случајевима али новије екстремистичке и терористичке организације показују насилнији програм и тактике а све у циљу „заштите животне средине“. Оваквим методама, поједине државе створиле су потенцијал и подстакле бес екстремних појединаца и отвориле врата нечему што се у литератури назива еко тероризам. Стога овај рад има за циљ прецизније дефинисање појма еко тероризма као и анализу појединих терористичких организација које су обележене као еколошке.

ЕКО ТЕРОРИЗАМ

Из ауторових досадашњих радова који су у фокусу имали теме попут тероризма, јасно се могло закључити да не постоји ни једна земља, ни једна насељена територија на кугли земаљској која је имуна на тероризам. Иако корени тероризма сежу далеко у прошлост, тероризам је производ модерног доба, а његови узроци и мотиви су различити. Тероризам је данас један светски проблем с обзиром да се као појавни облик у једној средини никад не изолује, већ се као шумски пожар шири на друге просторе и веома га је тешко зауставити (Bursać & Glumac, 2017, pp. 32–44). У ери информационог и технолошког развоја феномен какав је тероризам све је мање јасан а све се више употребљава. Све је више „тероризама“ а све мање објашњења, светлост дана угледали су „сајбер тероризам“ „биотероризам“, „агротероризам“ па и „еко тероризам“ о коме ћемо прецизније говорити у наставку рада.

Како да објаснимо надолazeће „нове“ форме тероризма када научна и светска

јавност није прецизно и доследно дефинисала појам тероризма. Дефинисање самог појма тероризма представља проблем око ког се још није постигао консензус, суштински проблем се јавља када појединац, којег један део друштва назива терористом, постаје симбол борца за слободу другом делу тог друштва и самим тим тај проблем оставља отвореним. Са друге стране имамо константне политичке препирке, ситуације у којима ни Генерална скупштина уједињених народа ни касније Европска унија све до 1985. године није била способна обликовати адекватну дефиницију тероризма које је прихватљива свим државама чланицама. Свакако морамо нагласити још један пример појмовне неодређености које лежи у чињеници да чак америчко Министарство спољних послова, Министарство одбране и FBI користе тотално различите дефиниције појма тероризам.

Дакле са правом можемо закључити да тероризам очигледно није само проста реч већ оружје. Очито су дефиниције политички мотивисане тако је било, јесте и биће из простог разлога што се људи као предатори њима служе (Bursać & Glumac, 2017, pp. 32–44). Неспорно је да тероризам спада у савремене безбедносне претње и да се као такав по много чему разликује од традиционалних безбедносних претњи код којих су најтипичнији међудржавни ратни сукоби (Zirojević & Marković, 2020, p. 174). За разлику од традиционалних међудржавних ратова код којих су противници познати и код којих важе широко прихваћена правила ратовања, тероризам је претња која на међународну сцену уводи противнике, који не поштују нити једно цивилизацијско правило, те је борба против таквог противника знатно неизвеснија и тежа (Bursać, 2020, pp. 11–32). За потребе овог рада, савремени тероризам дефинишемо као вишедимензионални политички феномен који се може одредити као сложени облик организованог, индивидуалног и ређе институционализованог политичког насиља, обележен застрашујућим брутално-физичким и психолошким методама политичке борбе којима се обично у време политичких и економских криза, а ређе у условима економске и политичке стабилности једног друштва,

систематски покушавају остварити 'велики циљеви' на начин потпуно непримерен датим условима (Simeunović, 2009, p. 80).

Као и код самог појма тероризма тако и код еколошког постоје различита виђења пре свега политичке, медијске и академске заједнице, стога концепт „тероризма у животној средини“ и даље остаје двосмислен. Израз еко тероризам осмислио је и први пут употребио Рон Арнолд 1983. године у часопису *Reason*. Рон Арнолд је либертаријански активиста – борац за индивидуалне слободе, имовинска права и ограничену владу а уједно и извршни потпредседник Центра за одбрану слободног предузетништва (*Center for the Defense of Free Enterprise*), образовне и истраживачке организације која је директно повезана са рударском и дрвном индустријом. Он је непријатељски настројен према свему оном што сматра кршењем његових либертаријанских ставова о индивидуалним правима својине и коришћењу јавних површина у тзв. екстрактивним индустријама.

У чланку у часопису *Reason* из 1983. године, Арнолд је први пут употребио израз еко тероризам и дефинисао га као „злочин почињен ради спашавања природе“ (Arnold, 1983). Пет година касније, појам се појавио у конгресном сведочењу у вези са радикалним еколошким активистима. Арнолд је 1997. године објавио књигу под насловом „*EcoTerror: The Violent Agenda to Save Nature The World of the Unabomber*“, у којој је детаљно анализирао читав покрет насиља ради спасавања природе. Након Рона Арнолда, ова тема долази у фокус многих научника. Основно питање које они постављају при анализи овог феномена јесте када је прикладно уништавање животне средине назвати еко тероризмом. Дакле суштински је битно препознати врсте уништавања животне средине које се легитимно могу означити тероризмом.

Данијел Шварц (*Daniel Schwartz*) је у свом делу *Environmental Terrorism: Analyzing the Concept*, прецизирао да се претња по уништавање животне средине или само уништавање животне средине може дефинисати као тероризам када:

- Дело или претња крши националне и/или међународне законе који уређују питање нарушавања животне средине, било током мирног или ратног стања.
- Дело или претња показују основне карактеристике тероризма, односно акт насиља или претња насиљем има одређене циљеве, а насиље је усмерено на симболичку мету.

Дакле Шварц сматра да је еколошки тероризам присутан кад су испуњена горе наведена два услова и када починилац животну средину користи као аутентични симбол који већем делу популације улива страх због еколошких последица чина. Сличну дефиницију формулишу Марсден и Шмид, који еко тероризам виде као претњу да ће се повредити животна средина или повређивање животне средине, током оружаног сукоба или у мирнодопским условима, са намером изазивања страха од негативних еколошких последица (Marsden & Schmid, 2011, pp. 158–200).

Џејмс Џарбо (*James Jarboe*), шеф FBI службе за домаћи тероризам је 2002. године, приликом обраћања у Конгресу, навео да се покрети за заштиту животиња и заштиту животне средине све више окрећу вандализму и терористичким активностима како би постигли своје циљеве. Том приликом дефинисао је еко тероризам као “претњу насиљем или употребу насиља из еколошко политичких разлога над невиним жртвама или имовином од стране еколошки орјентисане поднационалне групе” (Jarboe, 2002, p. 1). Са друге стране, на пример неки аутори дају једноставније дефиниције, попут оне којом се еко тероризам дефинише као напад на пољопривреду једне земље (Lasaño, 2001) или попут оне која еко тероризам формулише као уништавање животне средине једне нације (Walker, 1991). Такође, вредно је споменути и тврдњу да еко терористичке групације оправдање за своје активности налазе у филозофском концепту „дубоке екологије” – односно привилегованости природе над друштвом, које за основно начело имају биоцентризам (Eagan, 1995, pp. 1–18).

Такође и код наших аутора присутна је заинтересованост за ову јако битну

тему, тако да на пример Гаћиновић еколошки тероризам дефинише као уништавање или претња уништавања животне средине у њој људи, биљака и животиња, која може прерасти у екоцид (Gaćinović, 2012, p. 254). Он у еколошком тероризму, као облику савременог тероризма, види велику опасност по светску цивилизацију јер се изводи применом:

- нуклеарног оружја,
- хемијског оружја,
- биолошког оружја.

Даље наводи да је управо овај облик тероризма карактеристичан по томе што у својим активностима користи:

- ресурсе као алат,
- ресурсе као мету.

Када су у питању „ресурси као алат“, та врста тероризма се користи када се еколошки ресурси употребљавају као преносилац на популацију, на пример деструктивног, опасног агенса – честице. Терористи који желе да користе „ресурсе као мету“ нападају директно циљеве, нпр. могу да дигну у ваздух брану и поплаве град или више градова (Gaćinović, 2012, p. 254).

Озбиљније перципирана претња од еколошког тероризма у еколошком дискурсу присутна је свега две деценије. Овај, можемо рећи неологизам, користила је прво „десница“ у циљу стигматизације еко покрета али и „левица“ такође у циљу стигматизације у овом случају насиља које спроводе како саме државе тако и приватне компаније. Сам појам тероризма, као што смо већ поменули, има бројне дефиниције и често се доводи у питање да ли тероризам постоји изоловано од самог ратовања. Заправо разлика између еколошког тероризма и конвенционалних еколошких ратова одражава већу дихотомију између тероризма и ратовања уопште. Морамо узети у обзир да постојећа научна истраживања тероризам разматрају са аспекта „теорије праведног рата“ и објашњавају разлику између рата и тероризма – на основу ових критеријума који сежу до римског права. „Теорија праведног рата“ настоји да осигура да је рат морално оправдан и подељена је на два

независна скупа правила:

- Критеријум *jus ad bellum* – поставља да се рат мора објавити с оправданим разлогом;
- Критеријум *jus in bello* – скуп правила која одређују „исправно понашање током рата“, акценат је да се рат мора водити на „праведан“ начин.

Уколико прихватимо чињеницу да је тероризам самосталан и одвојив од рата морамо бити свесни да ови критеријуми не могу бити применљиви, штавише, тероризам крши ова правила, јер је циљање небораца централни елемент његове стратегије.

Могло би се рећи да еколошки тероризам потајно следи Конвенцију о модификацији животне средине из 1976. године, која је била заснована управо на критеријуму *jus in bello* – ова конвенција донела је закључак да може доћи до колатералне штете у животној средини, али ресурси животне средине не смеју се намерно циљати током рата, осим ако то нема директну војну предност. Еколошки терористи крше овај критеријум јер за мете имају управо животну средину, природне ресурсе, директно или индиректно људе – неборце а све под изговором политичких, социјалних или економских циљева. Главна карактеристика еколошког тероризма лежи управо у циљу који је по правилу еколошки. Према Глајку разликујемо две широке категорије еколошког тероризма (Gleick, 2006, p. 481):

- Прво, природно окружење или ресурси могу бити нападнути како би се уништили или контролисали. На пример, водна инфраструктура – бране, резервоари, постројења за пречишћавање или цевоводи – могу бити директно нападнути, а све у циљу њиховог уништења или контроле у овом случају воде као кључним природним ресурсом.
- Друго, ресурси као што су вода, усеви или стока могу бити контаминирани намерним уношењем отрова или агенса који изазивају болести које циљано штете људској популацији.

Атрактивност ресурса као терористичке мете зависи од физичке локације ресурса, оскудице, рањивости на напад, способности регенерације и слично. Вода је витални ресурс сваког друштва стога је примамљива мета разних терористичких организација, па и еколошких, такође енергија као основни ресурс подршке људских потреба може бити мета. На пример нападом на хидроелектрану, терористи могу добити контролу над снабдевањем водом и електричном енергијом.

Оба ресурса често су мета терориста широм света и сматрају се важним за разумевање тероризма у животној средини али ту донекле залазимо и у дискурс о енергетској сигурности као последици терористичких претњи и напада. Дакле еко терористичке организације, као што смо већ поменули, развијају се 1980–их година, укључују припаднике углавном средње класе и антипод су водећим еколошким и заштитним групама које, према еко терористима, нису постигле никакву радикалну промену у заштити животне средине (Laqueur, 1999, pp. 639–656). Еколошки тероризам у суштини укључује дела претњи насиљем или само насиље и уништење, која имају за циљ заустављање људских измена животне средине.

Акти еколошких терористичких групација често су усмерени на системе водоснабдевања, хидроцентрале, телекомуникационе центре, енергетске центре, лабораторије за истраживање животиња, производне капацитете, пољопривредне капацитете итд. Ови еко терористички акти имају различите облике од бомбашких напада, блокада горе поменутих система и капацитета, паљења и уништавања истих до ослобађања животиња, уништавања података истраживања и слично. Дакле еко терористи чине ова и многа друга кривична дела, у својој борби за спас природе а преузимањем одговорности за ова дела, еко терористи привлаче пажњу јавности и користе тај интерес за ширење својих екстремних еколошких идеологија. Као и друге девијантне особе ван друштвених норми, еко терористи траже одобрење за своје поступке у групи или организацији других који деле сличне интересе, идеологије и амбиције а све под велом спаса животне средине.

НАЈПОЗНАТИЈЕ ЕКО ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

У наставку рада анализираћемо неке од најпознатијих еко терористичких организација које су оптужене за еко тероризам, пре свега у Сједињеним Америчким Државама али и шире, попут: *Earth First*, *Earth Liberation Front*, *Sea Shepard Conservation Society*, *Animal Liberation Front*. Класификовали смо их према години оснивања, као и заједничким именитељем пре свега у деловању односно спровођењу акција.

Земља на првом месту (*Earth First*)

Радикална еколошка групација познатија као Земља на првом месту (*Earth First*) основана је 1980. године као својеврсна алтернатива устаљеним еколошким групацијама попут Сијера клуба (*Sierra Club*) и Друштва дивљине (*Wilderness Society*).

Према подацима FBI, ову организацију основали су: Давид Фореман (*David Foreman*) амерички еколог и писац, Мајк Росел (*Mike Roselle*) борац за заштиту животне средине, Барт Кохлер (*Bart Koehler*) и Хови Волк (*Howie Wolke*) из Друштва дивљине Вајоминга (*Wyoming Wilderness Society*) и Рон Кезар (*Ron Kezar*) из Бироа за управљање земљиштем (*Bureau of Land Management*) с циљем заштите животне средине под слоганом „Без компромиса у одбрани Мајке Земље” (Lerner, 1990). Ова организација није била у формалном смислу организација већ лабава мрежа регионалних аутономних групација без јасно дефинисаног руководства, а једини начин уласка у њу јесте путем директног учествовања у њеним активностима. Давид Фореман је поставио основна начела ове организације, а ово су неки од њих (The Environment & Society Portal, 2012): Дивљина има право да постоји због ње саме; сви облици живота, од вируса до великих китова, имају једнако право на постојање; човечанство није веће и важније од других облика живота на Земљи и нема легитимно право да доминира планетом Земљом; човечанство кроз пренасељеност, антропоцентризам, индустријализацију, прекомерну потрошњу енергије, експлоатацију ресурса, капитализам,

империјализам, загађење и уништавање животне средине – угрожава основне процесе планете Земље; све људске одлуке треба да се доносе тако да је на првом месту планета Земља па тек онда човечанство; једини истински морални тест јесте да ли нека радња била онда индивидуална, друштвена или политичка користи планети Земљи; човечанство ће бити срећније, здравије, сигурније уколико је у складу са целокупном биосфером.

Организација Земља на првом месту је за кратак временски период успела да скупи велики број присталица и до 1983. године ствара свој имиџ, учествује у многим кампањама, исказује грађанску непослушност а све у циљу заустављања еколошки штетних активности и заштите животне средине.

До 1987. године покрет је доживео драматичну експанзију пре свега у броју присталица и активиста али и акција које су спроводили. Активисти су почели да упадају у канцеларије политичара и компанија, блокирају путеве, стопирају рад машина (булдожера), саботирају опрему итд. Ове тактике изазивају контроверзе и велику медијску пажњу, што је био и циљ организације, како би створили још већи отпор у јавности према уништавању животне средине поготову сечи дрвећа и крчењу шума. Неке од најпознатијих акција/саботажа овог покрета су (Brower, 1996) (Ashton, 1995) (High Country News, 1996):

- Национални позив на акцију против компаније за сечу дрвећа Индустрија Виламет (*Willamette Industries*). Тада су припадници ове организације блокирале путеве куда пролазе камиони и машине ове компаније, организовали заштиту дрвећа тако што су седели на гранама дрвећа (*Tree sitting*), убадали шиљке и ексере у дрвеће како би оштетили опрему компаније и слично – 1985. година.
- Кампања у северној Калифорнији познатија као Хед Вотерс кампања (*Head waters Campaign*). Циљ ове кампање била је заштита 3000 хектара шуме Секвоје, којој је претила сеча од стране Дрвне компаније Пацифик (*Pacific Lumber Company*). Током ове кампање активисти су

протествовали, везивали се за пањеве одсеченог дрвећа, протествовали испред канцеларије конгресмена Калифорније Френка Ригса (*Frank Riggs*). Током ових протеста један активиста је погинуо тако што је приликом сече дрвећа део стабла пао на њега – од 1997. до 2009. године

- Кове-Малард коалиција (*Cove-Mallard Coalition*). Кове Малард је подручје које се налази јужно од Грејнџвила у Ајадаху. Уз помоћ оближњег земљопоседника, који је касније постао и активиста организације Земља на првом месту, заузета је шума у Кове Малард подручју кроз које је требало да буде изграђено 7 нових путева. Продаја ове шуме од 6000 хектара, у корист изградње нових саобраћајница сматра се једном од највећих у историји Шумске службе САД. Активисти су након заузимања шуме подигли барикаде у знак протеста. Ови протести су завршени хапшењем преко 350 активиста. Резултат ових протеста био је невероватан, са планираних 7 изграђена су 2 пута – од 1992. до 1999. године.
- Слободна Каскадија су масовни протести које је организовала Земља на првом месту, због сече хиљаде хектара старе шуме у Орегону. Због масовних протеста и барикада Шумска служба САД прогласила је овај део јужног Орегона „зоном искључења“ и ухапсила сваког ко се нашао у том подручју. Резултат је био преко 100 ухапшених активиста.

До краја 1980-их година, организација Земља на првом месту суочила се са озбиљним изазовима. Наиме, раст групе довео је до прилива нових чланова и идеја које су понекад биле у тоталној супротности са идејама оснивача ове организације. Овакав след догађаја довео је до ширења ове организације ван територије САД-а али и појаве нових, радикалнијих организација попут Фронта за ослобођење земље, о коме ћемо писати у наставку рада .

Фронт ослобођења земље (*Earth Liberation Front*)

Фронт ослобођења земље (*Earth Liberation Front*) је радикални еколошки покрет који настаје 1990-их година као резултат идеолошке поделе унутар покрета Земља на првом месту. Покрет се најпре оснива у Брајтону у Великој Британији 1992. године, потом се шири Европом (до 1994. године) а касније и широм света. Идеолошка база овог покрета крије се у „дубокој екологији“, анти-ауторитарном анархизму који истиче критику капитализма. Покрет у садашњем облику представља транснационалну, децентрализовану мрежу аутономних група који користе разне, најчешће илегалне методе деловања попут саботажа и вандалског уништавања циљаних мета (имовине, објеката...). Мале групе унутар овог покрета су ентитети који функционишу самостално без подршке централе док тактичко и оперативно знање развијају путем књига који је писала централа, односно припадници самог еколошког покрета у последње четири деценије.

Своје радикално лице Фронт ослобођења земље показао је октобра 1996. године, те ноћи у Орегону у САД покрет је истовремено извршио 3 напада на Шеврон пумпу, Мекдоналдс ресторан и Канцеларију за односе са јавношћу града Орегона. Све три мете биле су ишкрабане графитима, и политичким порукама, облепљене натписима укључујући „трословну визиткарту“ овог покрета – E.L.F. (*Earth Liberation Front*). Овај акт за САД је био шок, јер је једна мала, децентрализована мрежа уз помоћ саботажа и вандализма успела да изазове финансијске тешкоће моћним корпорацијама. Од ове мале, можемо рећи симболичне акције, Фронт ослобођења земље, за мање од 10 година постаје „најактивнији злочиначки екстремистички елемент у САД“ (Lewis, 2004). Фронт ослобођења земље је за кратко време успео да се рашири не само широм САД, неко и широм света тако да данас делује у више од 20 земаља света. Оно што ову организацију, односно покрет, карактерише јесте да им нису мете људи већ имовина моћних корпорација које уништавају планету Земљу. Њихови задаци су сасвим јасно дефинисани:

- Да нанесу што већу економску штету одређеном субјекту који

профитира од уништавања животне средине;

- Да едукују и информишу јавност о злочинима почињеним против животне средине;
- Предузимање свих неопходних мера у циљу заштите животне средине.

Оправдање за своје акције Фронт ослобођења земље налази у ставу да су управо чланови овог фронта/покрета „глас оних који се не чују”, „браниоци беспомоћних”, тврдећи да је планета Земља жртва човековог деловања.

Да будемо јасни, Фронт ослобођења земље кроз своје деловање и акције заговара ненасиље над свим облицима живота на Земљи али подржава насиље над неживим ентитетима – над еко преступницима, корпорацијама и владама које подржавају уништавање животне средине. Дакле Фронт ослобођења земље прелази на директну акцију онда када сви остали методи поклекну. Најчешће се служе протестима, саботажама, подметањем пожара, вандализмом, итд а све у циљу заштите животне средине и несолвентности њихових мета.

Мете су јасно дефинисане, а то су најчешће: компаније укључене у сечу шума, компаније које се баве генетским инжењерингом, компаније које производе ГМО усева, корпорације и инвеститори који се баве урбаним ширењем, корпорације које се баве производњом и дистрибуцијом енергије, компаније које се баве продајом аутомобилских возила, као и све друге за које Фронт ослобођења земље утврди да експлоатшу планету Земљу.

Све саботаже које спроводе овакве организације, односно саботаже које су изведене из еколошких разлога дефинисане су као екотаже. Неке од најпознатијих акција/саботажа или екотажа овог покрета су:

- Напади у Орегону – 1996. године;
- Подметање пожара у објектима и скијалишту на планини Ваил у Колораду (процењена штета 12 милиона долара) – 1998. године;

- Подметање пожара на Универзитету у Мичигену, који је у сарадњи са Монсанто компанијом развијао програм ГМО биљака (процењена штета милион долара) – 1999. година;
- Уништавање главог уреда компаније за сечу дрвећа Боис каскаде (*Boise Cascade*) процењена штета (преко милион долара) – 1999. година;
- Подметање пожара у 5 луксузних новоизграђених кућа у граду Највот у Колораду (процењена штета 2,5 милиона долара) – 2000. година;
- Подметање пожара у кондоминијуму од 206 јединица у граду Сан Дијегу Подметање пожара у делимично изграђеној кући у граду Гвелф у Онтарију, Канада (процењена штета 200,000 долара) – 2006. година;
- Напади у Мексико Ситију у Мексику због изградње нове железнице у Калифорнији (процењена штета 50 милиона долара) – 2003. година;
- Пруге. Током изградње ове пруге посечена је велика количина дрвећа, расељено много породица, уништено хектаре зелених површина, те су припадници Фронта ослобођења земље, молотовљевим коктелима напали Метро у Мексико Ситију, Телмекс (телекомуникациона компанија) и Banamex Bankomat (Банамекс је друга по величини банка у Мексику) – 2008. година.

Друштво за очување морских пастира

(Sea Sheperd Conservation Society)

Друштво за очување морских пастира је друштво односно организација која се бави очувањем дивљих животиња. Постали су препознатљиви по акцијама које су имале за циљ заштиту морских животиња од криволова поготову китова. Друштво је основао Пол Вотсон (*Paul Watson*) канадско-амерички еко активиста давне 1977. године. Он је често са својим бродом ишао у директне акције спасавања китова тако што је свој брод и бродове својих

присталица постављао испред китоловаца или је директно ударао у бродове које се баве ловом или криволовом китова и на тај начин бранио ове морске животиње. Важно је напоменути да је због великог пада броја китова на планети Земљи 1947. године оформљена Међународна комисија за лов на китове (*International Whaling Commission*) чији је циљ био очување ове животињске врсте а уједно и уредан развој ове индустрије.

Такође морамо напоменути с обзиром да је ова организација имала доста конфликта са китоловцима из Јапана, да је месо китова деликатес у Јапану још од давнина, те да је до 1947. године месо китова чинило скоро 50% животињског протеина који становници Јапана унесу у исхрани (Decker, 2006, pp. 264–665). Међународна комисија за лов на китове и данас промовише заштиту популације китова али Јапан наставља са ловом под заштитом клаузуле ове организације да се китови могу ловити у сврху научних истраживања.

Тако је 2010. године један од бродова Друштва за очување морских пастира, Ади Гил (*Ady Gil*), извео напад на јапаснки брод који је ловио китове и том приликом потонуо. Ватсон и његови пријатељи патролирали су морима и покушавали на све начине да осујете лов на китове. Китоловци су Ватсона оптуживали да је еко терориста, а чак и неки еко-активисти да је сувише екстреман. Због оваквих оптужби Пол Ватсон је био хапшен неколико пута. Исте године, Јапан је отворено оптужио Пол Ватсона и Друштво за очување морских пастира за еко тероризам и издао налоге за њихово хапшење због угрожавања живота јапанских посада за китове, у сукобима на Антартику (*The Guardian*, 2010).

Према овој оптужници, Друштво за очување морских пастира и Пол Ватсон у својим нападима намерно оштећују туђу имовину с циљем утицања на јавност и промена ставова влада широм света. Дакле они користе насиље зарад остваривања еколошко-политичких разлога. Под притисцима и оптужницама Ватсон 2012. године подноси оставку на место лидера ове

организације а 2017. године, званично даје изјаву да неће бити више напада од стране њега или ове организације.

Фронт ослобођења животиња (*Animal Liberation Front*)

Фронт ослобођења животиња (*Animal Liberation Front*), је један децентрализован, међународни покрет за заштиту животиња. Корене овог покрета пратимо све до 1963. године када је британски новинар Џон Престиџ (*John Prestige*) као знак протеста због лова на јелене основао Удружење ловачких диверзаната (*Hunt Saboteurs Association*) у Бриксаму (*Brixham*) – Велика Британија. Овај покрет се брзо раширио и постао препознатљив по добровољцима који су били обучени да уз помоћ труба и постављања лажних мириса саботирају лов на дивље животиње. У Лутону у Бедфордширу на југоистоку Енглеске Удружење ловачких диверзаната предводи Рони Ли (*Ronnie Lee*). Врло брзо Ли одлучује да формира свој покрет односно групу која по његовом ставу мора бити милитантнија да би заштитила животињске врсте и назива је Група милосрђа (*Bands of Mercy*). Они су нападали ловачка возила тако што су им бушили гуме и разбијали прозоре с циљем заустављања лова од самог почетка (Molland, 2004, р. 64). У августу 1974. године Рони Ли и његов пријатељ Клиф Гудман (*Cliff Goodman*) нападају Оксфордску лабораторију у Бисестеру, након чега бивају ухапшени и осуђени на 3 године затвора.

Након изласка из затвора постаје још радикалнији и тада, тачније 1976. године оснива Фронт ослобођења животиња као једну кровну организацију за све активисте који су спремни на насилне акције у циљу заштите животиња. И ова организација се јако брзо проширила да би данас постојала у чак 40 земаља света.

Идеологија ове организације налази упориште у Сингеровом ставу да интереси људи и интереси животиња заслужују једнаку пажњу која је заснована на утилитарном принципу где су морално исправне радње одређене степеном у којем се максимизира задовољство а минимизира бол (Singer, 1975, р.3).

Циљ ове организације јесте трајно окончање експлоатација и злостављања

животиња, путем акција које намећу огромне трошкове компанијама и појединцима који на горе наведене начине угрожавају животињске врсте. Фронт ослобођења животиња је дакле лабава мрежа радикализованих појединаца или група која од централе организације добија све потребне информације у смислу како извидети терен и саставити извиђачки извештај, како конструисати запаљиве уређаје, како спровести успешан напад док аутономне групе или појединци самостално бирају мету. Најчешће тактике којима се служи Фронт ослобођења животиња су (Best & Nocella, 2004, p. 8):

- Ослобађање животиња са места где се оне злоупотребљавају, попут лабораторија и фарми за масован узгој (ради клања, крзна и слично);
- Наношење материјалне штете онима који профитирају на патњи и експлоатацији животињских врста;
- Откривање истине о ужасима који се чине над животињама иза затворених врата.

Према подацима FBI, Фронт ослобођења животиња и сличне организације до 2004. године починиле су више од 1.100 кривичних дела само на територији САД, док је процењена штета близу цифре од 110 милиона долара (FBI, 2004).

Након неуспешног бомбашког напада на Лин Феирбанкс (*Lynn Fairbanks*), истраживача са Универзитета из Калифорнији и извештаја FBI – који јасно каже да је бомба била довољно моћна да убије све у кући али да се није активирала – Конгрес САД, доноси акт којим се забрањује било какво понашање које има за циљ стварање штете или ометање рада предузећа која се баве животињском индустријом – *Animal Enterprise Terrorism Act*.

Убрзо након доношења овог акта следи операција Повратна ватра (*Operation Backfire*) када је ухапшено и оптужено за еко тероризам 14 људи од којих је добар део припадао управо Фронту ослобођења животиња.

ЗАКЉУЧАК

Евидентно је да је тероризам као један од облика насиља зачајна препрека савременог друштва, захваљујући својој способности да се брзо и ефикасно прилагоди тероризам се константно мења. Та помена може бити по садржини, типовима, облицима и начинима деловања али циљ остаје увек исти а то је испуњење политичко-идеолошких замисли терористичких организација. Сваки вид тероризма, па и еколошки, буди страх и шири осећај неповерења у друштву и у крајњој линији, ремети нормално функционисање друштва у целини. У овом раду покушао сам да прикажем осврт на једну врсту екстремизма односно тероризма којем је мало пажње посвећено пре у свега нашем друштву. Показали смо у раду да је скоро свака еко терористичка организација да би подржала и испунила своје идеолошко политичке замисли прибегавала насиљу.

Дакле да би потпомогли своју политичку агенду, користили су се насилним радњама попут саботажа, подметања пожара, па чак и бомбашким нападима а све у циљу наношења економске, материјалне па чак психолошке и физичке штете онима који су имали користи од експлоатације животне средине или су радили директно на њеном уништењу. Ја често помињем да је тероризам као феномен дуго присутан у друштву само што је разлика између „старог“ и „овдашњег“ та да је овај други пре свега глобалнији, напреднији и наравно смртоноснији а све захваљујући развоју технологије и медијима. Дobar део организација које смо поменули врло брзо су се рашириле, не саму у земљи којој су настале већ широм Европе и света То не значи да нам прети велика опасност од овакве врсте тероризма већ да морамо на време и превентивно деловати како до њихове појаве не би дошло.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Ashton, L. (1995, January 1). 'Unwelcome mat' is out for earth firsters in some Idaho Towns : Environment: The negative mood is one of the legacies of a persistent campaign to keep saws and bulldozers out of a 6,000-acre timber sale area on national forest land ['Nepoželjna prostirka' je dostupna za početnike u nekim gradovima Ajdaha: Životna sredina: Negativno raspoloženje je jedno od nasleđa uporne kampanje da se testere i buldožeri zadrže van površine od 6.000 jutara drvne građe na nacionalnom šumskom]. *Los Angeles Times*.
<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1995-01-01-me-15242-story.html>
- Best, S., & Nocella, A. (2004). *Terrorists or Freedom Fighters?* [Teroristi ili borci za slobodu?]. Lantern Books.
- Brower, D. (1996, September 15). Forest on the verge [Šuma na ivici]. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1996/09/15/opinion/forest-on-the-verge.html>
- Bursać, B. (2020). Mogućnosti odgovora Evropske unije na savremene terorističke pretnje. *Politička revija*. 65(3), 11–32.
<https://doi.org/10.22182/pr.6532020.1>
- Bursać, B., & Glumc, S. (2017). Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku. *FBIM Transactions*. 5(1), 32–44.
<https://doi.org/10.12709/fbim.05.05.01.04>
- Decker, A. (2006). Note, Save the Whales – Save the Whalers – Wait, Just Save the International Whaling Commission: A Fresh Look at the Controversy Surrounding Cultural Claims to Whale [Napomena, Spasite kitove – Sačuvajte kitolovce – Čekajte, samo spasite Međunarodnu komisiju za lov na kitove: Novi pogled na kontroverznu oko kulturnih tvrdnji o kitovima]. *Cal Interdisc*, 264–665.
- Eagan, S. (1995). From spikes to bombs: The rise of eco-terrorism [Od šiljaka do bombi: Uspon eko-terorizma]. *Studies in Conflict & Terrorism*, 19(1), 1–18.

- Ernst, S. (1973). *Small Is Beautiful: A Study of Economics as if People Mattered* [Malo je lepo: studija ekonomije o tome da li su ljudi važni]. Blond and Briggs.
- FBI. (2004). *Animal Rights Extremism and Ecoterrorism* [Ekstremizam za prava životinja i ekoterorizam]. Federal Bureau of Investigation.
<https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/animal-rights-extremism-and-ecoterrorism>
- Gaćinović, R. (2012). Ekološki terorizam. U *Radovi na naučnom skupu Sinergija 2011, Bijeljina, BiH* (254–264). Univerzitet Sinergija.
- Gleick, P. (2006). Water and terrorism [Voda i terorizam]. *Water Policy*, 8(6), 481. <https://doi.org/10.2166/wp.2006.035>
- High Country News. (1996, October 19). *Last line of defense* [Poslednja linija odbrane]. High Country News. <https://www.hcn.org/issues/89/2747>
- Jarboe, J. (2002). *Eco-terrorism* [Eko-terorizam]. House Resources Committee, Subcommittee on Forests and Forest Health.
- Lacayo, R. (2001, September 24). Terrorizing ourselves: From now on, tighter security is the rule. But how much of our freedom will we sacrifice? [Terorisanje sebe: Od sada je pravilo strože obezbeđenje. Ali koliko ćemo svoje slobode žrtvovati?]. *Time*.
<https://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,1000878,00.html>
- Laqueur, W. (1999). *The new terrorism: Fanaticism and the arms of mass destruction* [Novi terorizam: fanatizam i oružje masovnog uništenja]. Oxford University Press.
- Lerner, M. A. (1990, October 18). The FBI vs. the Monkeywrenchers : The Eco-Guerrillas of Earth First! Say They're Saving the Planet. : The Government Calls Them Criminal Saboteurs [FBI protiv Monkeywrenchersa: Eko-gerilci na Zemlji na prvom mestu! Recite da oni spašavaju planetu. Vlada ih naziva kriminalnim diverzantima]. *Los Angeles Times*.
<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1990-04-15-tm-2077->

[story.html](#)

- Lewis, J. (2004, October 18). *Testimony* [Svedočenje]. The FBI – Federal Bureau of Investigation.
<https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/animal-rights-extremism-and-ecoterrorism>
- Marsden, S., & Schmid, A. (2011). *Typologies of Terrorism and Political Violence* [Tipologija terorizma i političkog nasilja]. The Routledge Handbook of Terrorism Research.
- Molland, N. (2004). *Thirty Years of Direct Action – Terrorists or Freedom Fighters* [Trideset godina direktne akcije – teroristi ili borci za slobodu]. Lantern Books.
- Penjišević, I., & Terzić, P., & Lukić, T. (2017). Agriculture and industry – economic activities in which lies the regional development of the Kraljevo valley [Poljoprivreda i industrija – privredne delatnosti u kojima leži regionalni razvoj Kraljevačke kotline]. In M. Jovičić (Ed.), *4th International Scientific Conference, Agribusiness MAK-2017, "European Road" IPARD 2015 - 2020, 27 - 28 January 2017, Kopaonik, Serbia. Proceedings 2017* (pp. 11–20). Institute of Geography, Faculty of Sciences, University of Pristina temporary situated in Kosovska Mitrovica, Serbia.
- Ron, A. (1983). *Eco-Terrorism* [Eko-terforizam]. Reason .
- Shmid, A., & Jongman, A. (1988). *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature* [Politički terorizam: novi vodič za aktere, autore, koncepte, baze podataka, teorije i literaturu]. Transaction Publisher.
- Simeunović, D. (2009). *Terorizam*. Univerzitet u Beogradu: Pravni fakultet.
- Singer, P. (1975). *Animal Liberation* [Oslobađanje životinja]. Harper Collins.
- The Environment & Society Portal. (2012, October 18). Earth First! Movement Writings [Zemlja na prvom mestu! Zapisi pokreta]. *The Environment & Society Portal*.

<https://www.environmentandsociety.org/mml/collection/11571>

The Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO]. (1988). *Sustainable Development* [Održivi razvoj]. The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).

The Guardian. (2010, October 19). Japan obtains arrest warrant for anti-whaling group leader [Japan dobio nalog za hapšenje vođe grupe protiv kitolovca]. *The Guardian*.

<https://www.theguardian.com/environment/2010/apr/30/japan-whaling-sea-shepherd>

Terzić, P., & Diligenski, T. (2017). Modernizacija: određenje pojma i pojavni oblici. *Kultura polisa*, 14(33), 417–430.

<https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/728>

United Nations World Food Programme. (2020). *Hunger Map 2020* [Mapa gladi, 2020]. reliefweb. <https://reliefweb.int/map/world/hunger-map-2020>

Walker, W. (1991, July 11). *Canada urges eco-terrorism law*. Toronto Star. A13.

Zirojević, M. T., & Marković, D. M. (2020). Borba protiv terorizma između ponosa i stida. U Z. Kuburić, A. Zotova, and Lj. Čumura (Eds.), *Mesto stida i ponosa u religiji, filozofiji i umetnosti* (pp. 173–194). CEIR, Novi Sad & Porodični razgovori, Beograd.

<http://www.ceir.co.rs/upload/2020/Mesto%20Stida%20i%20Ponosa.pdf>

Boris BURSAC

City of Belgrade – City Council

ECO TERRORISM**Abstract**

We are witnessing that terrorism has been on the rise since the end of the Cold War and is at an ever-increasing technological level. Unlike traditional interstate wars in which opponents are known and where widely accepted rules of warfare apply, terrorism is a threat that introduces opponents to the international scene, who do not respect any rules of civilization, so the fight against such an opponent is much more uncertain and difficult. In the era of information and technological development, a phenomenon such as terrorism is becoming less clear and more widely used. There are more and more "terrorism" and fewer and fewer explanations, „cyber terrorism“, „bioterrorism“, „agroterrorism“ and „eco-terrorism“ have seen the light of day. By destroying the environment, certain countries have created the potential and incited the anger of extreme individuals and opened the door to something that is called eco-terrorism in the literature. Therefore, this paper aims to more precisely define the concept of eco-terrorism as well as the analysis of individual terrorist organizations that are marked as environmental.

Keywords: eco-terrorism, Earth First, Earth Liberation Front, Sea Shepard Conservation Society, Animal Liberation Front

